

УДК 368.041

Андрієнко В. М.,*д.е.н., доцент, професор кафедри менеджменту
та економічної безпеки,**Черкаський національний університет
імені Богдана Хмельницького, м. Черкаси***Кобко Р. В.,***аспірант, кафедра економічної безпеки,
Національна академія внутрішніх справ України*

РОЛЬ СТРАХУВАННЯ У МІНІМІЗАЦІЇ ВПЛИВУ ЗАГРОЗ НА ЕКОНОМІЧНУ БЕЗПЕКУ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Досліджено роль страхування як методу мінімізації впливу загроз на стан економічної безпеки суб'єктів господарювання. Проаналізовано основні види страхування ризиків та їх об'єкти. Систематизовано ризики для майнового, особистого, медичного, фінансового страхування і страхування відповідальності. Проведено порівняння страхових ризиків для рухомого і нерухомого майна. Запропоновано матриця «функціональні складові економічної безпеки – об'єкт загроз - види страхування» з метою стабілізації стану системи економічної безпеки суб'єктів господарської діяльності.

Ключові слова: страхування, страховий ризик, страховий випадок, економічна безпека, функціональні складові системи, загроза, ризик.

РОЛЬ СТРАХОВАНИЯ В МИНИМИЗАЦИИ ВЛИЯНИЯ УГРОЗ НА ЭКОНОМИЧЕСКУЮ БЕЗОПАСНОСТЬ СУБЪЕКТОВ ХОЗЯЙСТВЕННОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ

Андрієнко В. Н., Кобко Р. В.

Исследована роль страхования как метода минимизации влияния угроз на состояние экономической безопасности субъектов хозяйствования. Проанализированы основные виды страхования рисков и их объекты. Систематизированы риски для имущественного, личного, медицинского, финансового страхования и страхования ответственности. Проведено сравнение страховых рисков для движимого и недвижимого имущества. Предложена матрица «функциональные составляющие экономической безопасности – объект угроз - виды страхования» с целью стабилизации состояния системы экономической безопасности субъектов хозяйственной деятельности.

Ключевые слова: страхование, страховой риск, страховой случай, экономическая безопасность, функциональные составляющие системы, угроза, риск.

THE ROLE OF INSURANCE IN MINIMIZE THE IMPACT OF THREATS ON THE ECONOMIC SECURITY OF BUSINESS ENTITY

Andrienko V., Kobko R.

The purpose of functioning of any enterprise is providing economic security by means of various methods and means. One of elements of the economic security system of subjects of managing is threats which influence activity of the enterprises and establishments. Emergence of the economic risks leading to full or partial loss of profit is result of impact of threats. Insurance as one of methods of the risk management is used in activity of the enterprises and establishments. However use of insurance for minimization of threats of economic security of subjects of economic activity is studied insufficiently deeply. The insurance role as method of minimization of influence of threats on a condition of economic security of subjects of managing is investigated. Main types of insurance of risks and their objects are analysed. Risks for property, personal, medical, financial insurance and insurance of responsibility are systematized. Comparison of insurance risks for personal and real estate is carried out. The matrix "functional components of economic security – object of threats - types of insurance" for the purpose of stabilization of a condition of system of economic security of subjects of economic activity is offered.

Keywords: insurance, insurance risk insurance case, economic security, functional components of the system, threat, risk.

Постановка проблеми. В сучасних економічних умовах метою функціонування будь-якого суб'єкта господарювання є забезпечення його економічної безпеки за допомогою різноманітних методів та засобів. Одним із елементів системи економічної безпеки суб'єктів господарювання є загрози, які впливають на діяльність підприємств та установ. Результатом впливу зазначених загроз є поява економічних ризиків, що призводять до повної або часткової втрати прибутку.

Страхування як один із методів управління ризиками використовується в діяльності підприємств та установ. Проте використання страхування для мінімізації загроз економічній безпеці суб'єктів господарської діяльності вивчено недостатньо глибоко.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженням ризиків та загроз діяльності різноманітних суб'єктів господарювання у різний час займались видатні зарубіжні та вітчизняні науковці. Серед яких доцільно назвати: Донець Л. [1], Вітлінського В. [2], Зеркалова Д. [3] та інших. Проте питання розмежування зазначених понять вивчено недостатньо глибоко.

Класифікацію загроз економічній безпеці підприємства відображено у наукових працях, таких авторів, як Мігус І. [4], Зеркалов Д. [3], Ортинський В. [5] та інші. Значний внесок у дослідження питань сутності, класифікації та шляхів мінімізації ризиків зробили відомі вітчизняні та зарубіжні науковці.

Нажаль, різноманітність підходів до трактування таких економічних категорій як «економічний ризик», «страховий ризик», «страховий випадок» та «загрози економічній

безпеці підприємства» не дозволяє здійснити ефективне управління загрозами та ризиками та потребує подальшого дослідження.

Мета статті. Дослідження страхування як методу мінімізації впливу загроз на стан системи економічної безпеки суб'єктів господарювання.

Основні результати дослідження. На основі аналізу Закону України «Про страхування» нами розглянуто деякі категорії та поняття. Ризик є основою формування страхових відносин, оскільки без ризику не може бути його організовано, за відсутності страхового інтересу. Тому ризик і необхідність покриття збитку в результаті його прояву вимагає організації страхового захисту. Причому сутність ризику та ймовірність його реалізації, визначають зміст і умови договору страхування [4].

Так, страховий ризик – це ймовірна подія або сукупність подій, на випадок настання яких здійснюється страхування. Отже страховими ризиками вважаються ті, які вказані в договорі страхування або передбачені законодавством [6].

Реалізація ризику через випадкові події означає настання страхового випадку, тому необхідно розрізняти поняття страховий випадок і страховий ризик (подія).

Страхові ризики (події) передбачають потенційно можливе нанесення збитку об'єкту страхування, а страховий випадок – це вже реалізоване нанесення збитку об'єкту страхування.

З точки зору економічної безпеки страхові ризики – це загрози економічній безпеці суб'єкта господарської діяльності.

Основними видами страхування ризиків, якими користуються в процесі своєї діяльності суб'єкти господарювання є майнове, особисте, медичне страхування, фінансових ризиків та відповідальності.

Страхові випадки при страхуванні майна розглядаються в Законі України «Про страхування» як пошкодження, часткове або повне знищення застрахованих майнових об'єктів у наслідок настання страхових ризиків.

У Законі України «Про страхування» страхові випадки при особистому страхуванні визначені як часткова та повна втрата працездатності, смерть у наслідок настання особистих страхових ризиків: травм, опіку, отруєння, ураження електричним струмом тощо. Страховими ризиками при медичному страхуванні є розлад здоров'я застрахованої особи, що є наслідком гострого захворювання, загострення хронічного захворювання, нещасного випадку.

Страховим випадком є звернення застрахованої особи до медичного закладу із числа передбачених програмою страхування та одержання консультативно-діагностичної, лікувально-оперативної, оздоровчої, профілактичної тощо медичної допомоги, що потребує надання передбачених програмою страхування медичних послуг при розладі здоров'я внаслідок гострого захворювання, загострення хронічного захворювання, нещасного випадку, а також отримання інших послуг, ліків та товарів медичного призначення відповідно до умов, передбачених програмою страхування.

При страхуванні відповідальності об'єктами визначено, що майнові інтереси страхувальника, пов'язані з його обов'язком відшкодувати відповідно до чинного

законодавства заподіяну ним у процесі провадження виробничої, побутової або іншої діяльності шкоду життю, здоров'ю (тілесне ушкодження) та/або майну третіх осіб (майновий збиток) та інші витрати, пов'язані зі страховим випадком.

**Таблиця 1. Порівняння страхових ризиків (загроз економічній безпеці)
для нерухомого та рухомого майна**

Страхові ризики (загрози)	
Нерухоме майно	Рухоме майно
Вогонь (пожежа, удар блискавки, вибух, падіння на застраховане майно пілотованих літальних об'єктів, їхніх частин чи вантажу, що ними перевозився);	Пожежа (вплив на застрахований засіб високої температури або продуктів горіння в результаті пожежі, яка виникла з будь-якої причини; неконтрольоване горіння, яке виникає усередині установок, які використовують вогонь або тепло для технологічних процесів, вибух);
Стихійні явища (сильний вітер (буря, шторм, ураган), вихор, град, зливові дощі, тиск снігового шару, паводок (затоплення, водопілля, повінь), землетрус, гірські обвали і схід лавин, зсув, осідання ґрунту, виверження вулкану, інші стихійні явища);	Природні сили та стихійні лиха;
Вплив рідини (пошкодження водою, маслом, холодагентом тощо з водопровідних, каналізаційних, опалювальних і аналогічних систем, а також систем пожежогасіння);	-
Знищення, пошкодження в результаті помилкового вмикання автоматичних систем пожежогасіння	Знищення або пошкодження транспортного засобу з необережності, вчиненого шляхом необережного поводження з вогнем або іншими джерелами підвищеної небезпеки;
Крадіжка з проникненням, грабіж, розбій, умисне знищення або пошкодження застрахованого майна, інші протиправні дії третіх осіб, передбачені Договором страхування (далі разом – протиправні дії третіх осіб)	Протиправні дії третіх осіб (крадіжка з незаконним проникненням, грабіж або розбій, умисне пошкодження або знищення транспортного засобу в результаті дій третіх осіб);
Наїзд транспортного засобу	-
Вплив диму	-
Звуковий удар	-
Падіння предметів	Падіння літальних апаратів або їх частин;
Інші ризики	Порушення температурного режиму в результаті несправності рефрижераторного обладнання та ін.
Забруднення хімічними речовинами земельної ділянки	-
Будь-які ризики зовнішнього впливу	Невиконання договірних зобов'язань

Джерело: складено авторами на основі [6]

Основними видами відповідальності, що підлягає страхуванню є:

- відповідальність суб'єкта господарської діяльності;
- відповідальність орендаря;
- відповідальність роботодавця;
- відповідальність товаровиробника;
- відповідальність власника автостоянки /гаражу;
- відповідальність організатора видовищних заходів;
- відповідальність власника готельного/туристичного комплексу;
- відповідальність мешканців житлових будинків;
- відповідальність бухгалтерів, аудиторів;
- відповідальність архітекторів;
- відповідальність нотаріусів;
- відповідальність оцінювачів;
- відповідальність ріелтерів;
- відповідальність медичних установ і приватно практикуючих лікарів;
- відповідальність учасників ринку цінних паперів;
- відповідальність митних брокерів.

Страховим ризиком при страхуванні відповідальності є виникнення у страхувальника обов'язку відшкодувати відповідно до чинного законодавства шкоду, заподіяну життю, здоров'ю третіх осіб та (або) збиток, заподіяний їх майну, внаслідок випадкової події, що відбулася в результаті дій або бездіяльності страхувальника.

При страхуванні відповідальності страховими випадками є:

- шкода, заподіяна життю, здоров'ю третіх осіб та (або) збиток, заподіяний їх майну, внаслідок випадкової події, що відбулася в результаті дій або бездіяльності страхувальника;
- шкода, заподіяну життю, здоров'ю працівників підприємства та (або) збиток, заподіяний їх майну, при виконанні ними трудових обов'язків внаслідок таких причин, коли у потерпілих осіб є підстави вимагати від страхувальника, який є роботодавцем, відшкодувати заподіяні роботодавцем шкоду та (або) збиток;
- майновий збиток третім особам внаслідок невиконання договірних зобов'язань перед цими особами.

Страховими випадками при страхуванні відповідальності перевізника або професійної відповідальності є:

- нанесення шкоди життю, здоров'ю третіх осіб (каліцтво, втрата потерпілим працездатності або його смерть);
- втрата (загибель) або пошкодження майна (будівель, споруд, будинків, іншого майну фізичних та юридичних осіб, включаючи тварин), що належить третім особам;
- шкода навколишньому середовищу (псування, пошкодження, знищення лісових масивів, іншої рослинності, сільськогосподарських угідь, ґрунтового покриву, тваринного світу; шкідливий вплив на водні об'єкти: річки, озера, ставки, струмки, підземні води тощо) у наслідок настання страхових ризиків.

Об'єктом страхування при страхуванні фінансових ризиків є майнові інтереси страхувальника, пов'язана з володінням, користуванням і розпорядженням матеріальними активами страхувальника, якому можуть бути заподіяні матеріальні збитки внаслідок невиконання (неналежного виконання) контрагентом (-ами) договірних зобов'язань.

Страховими ризиками є ймовірність понесення збитків внаслідок:

1. Невиконання (неналежного виконання) контрагентом Страхувальника своїх договірних зобов'язань перед Страхувальником внаслідок аварії або катастрофи на місці виконання зобов'язань, пожежі, стихійного лиха, протиправних дій третіх осіб.

2. Невиконання (неналежного виконання) контрагентом Страхувальника своїх договірних зобов'язань перед Страхувальником внаслідок банкрутства контрагента.

3. Недотримання умов та строків виконання контрагентом Страхувальника фінансових зобов'язань за Угодою. Під фінансовим зобов'язанням розуміється зобов'язання контрагента здійснити оплату вартості поставлених товарів, виконаних робіт або наданих послуг згідно з умовами, передбаченими Угодою.

4. Недотримання контрагентом строків встановлення та налагодження машин, устаткування, строків поставки товарів або строків надання послуг, виконання робіт, згідно з умовами, передбаченими Угодою.

Законодавчо залежно від специфіки діяльності суб'єкта господарювання розрізняють також страхування кредитних ризиків, ризиків при операціях з цінними паперами тощо.

Таблиця 2. Матриця «функціональна складова – об'єкт загроз-вид страхування»

Функціональні складові	Об'єкт загроз	Вид страхування
Фінансова	Фінансові ресурси	добровільне страхування фінансових ризиків
		добровільне страхування кредитних ризиків
		добровільне страхування відповідальності бухгалтерів, аудиторів
Правова	Правове забезпечення діяльності	добровільне страхування відповідальності нотаріусів
		добровільне страхування відповідальності роботодавця
		добровільне страхування відповідальності суб'єкта господарської діяльності
Технологічна	Технології виробництва	майнове страхування
		добровільне страхування відповідальності товаровиробника
Майнова	Майнові цінності	майнове страхування
Інформаційна	Інформація	добровільне страхування відповідальності бухгалтерів, аудиторів
Кадрова	Працівники	добровільне страхування відповідальності роботодавця
Екологічна	Екологічний стан	добровільне страхування відповідальності власників транспортних засобів

Джерело: складено авторами на основі [4,5,6].

Беручи до уваги перелік функціональних складових системи економічної безпеки, запропонованих до використання авторами, та ґрунтуючись на класифікації загроз економічній безпеці суб'єктів господарювання [4,5], проаналізуємо, який вид страхування притаманний кожній з функціональних складових системи економічної безпеки суб'єктів господарської діяльності (табл. 2).

Проведений аналіз показав, що вплив загроз на окремі функціональні складові системи економічної безпеки, не може бути повністю мінімізований за рахунок існуючих видів страхування ризиків. У зв'язку з цим існує потреба у створенні нових програм страхування та їх впровадження на українському страховому ринку.

Висновок. Отже, страхування ризиків покликане забезпечити економічну безпеку компаній, створити підтримку у складній ситуації і підвищити рівень відповідальності посадових осіб. Розробка та впровадження нових страхових продуктів дозволить мінімізувати більшість загроз та ризиків.

1. Донець Л.І. *Економічні ризики та методи їх вимірювання: навчальний посібник* / Л.І. Донець. – К.: ЦУЛ, 2006.

2. Вітлінський В. В. *Ризик у менеджменті* / В. В. Вітлінський, С. І. Наконечний. – К.: ТОВ «Борисфен-М», 1996.

3. Зеркалов Д. В. *Безпека комерційної діяльності: у 2-х книгах. Кн. 2: Захист. Довідник* / Д. В. Зеркалов. – К.: Основа, 2006.

4. Мігус І. П. *Теоретико-методологічні підходи до класифікації загроз економічній безпеці суб'єктів господарювання* / І. П. Мігус, О. С. Гордієнко // *Сучасні перспективи розвитку систем економічної безпеки держави та суб'єктів господарювання: монографія* / за ред. проф. І.П. Мігус. – Черкаси: ТОВ «МАКЛАУТ» – Черкаси, 2012.

5. *Економічна безпека підприємств, організацій та установ: навч. посібник* / В.Л. Ортинський [та ін.]. – К.: Правова єдність, 2009.

6. Закон України «Про страхування» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?user=01>

Стаття надійшла до редколегії 29.01.2016 р.